

УДК 336.71

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ АР КРИМ

Андропова К.А.

Розглянуті основні особливості діяльності банків АР Крим, виявлені джерела формування капіталу і зобов'язань, визначені напрями активних операцій, а також проведений аналіз ефективності діяльності банків регіону за період 2001-2005 рр. Проведені дослідження показників темпів зростання загальних активів і пасивів банків АР Крим, і виявлені основні перспективи розвитку банків регіону на 2006-2007 рр.

Ключові слова: кредитний портфель, зобов'язання банків, темпи зростання, показники ефективності.

Комерційні банки перебувають у стадії активного зростання, на кредитному ринку АР Крим з'являються нові банківські установи. У міру розвитку регіону зростає потреба суб'єктів господарювання у банківських послугах, зокрема у кредитуванні, що, своєю чергою, сприяє зростанню активності банківських установ.

Воробйов Ю.М. [1, с.27–31] відмітив, що в умовах економічного підйому банківська система має перспективи для свого функціонування. Калугин С.П. [2, с.43–46] стверджує, що, купуючи ресурси на кредитному ринку і продаючи їх підприємствам, банки здійснюють прямий вплив на розвиток економіки регіону. Сухов М.И. [3, с.9–11] акцентує увагу на тому, що незважаючи на нерівномірний розподіл капіталу серед банків, перед банківською системою проблема капіталізації гостро не стоїть. На думку Т.М. Петленко [4, с.9–14], нарощування капіталу – одна з першочергових задач, що стоїть перед банками, вирішення якої дозволить збільшити обсяги активних операцій. Сугоняко О. [5, с.34–36], проаналізувавши динаміку основних показників, що характеризують активи, зобов'язання та капітал банків, відмітив тенденцію до відставання темпів їх капіталізації від темпів зростання активів і пасивів. Кротюк В., Кіреєв О., Карчева Г. [6, с.2–8] відмітили, що частка банківського капіталу в сукупному обсязі ресурсів банків є незначною.

Проаналізувавши різні точки зору, можна зробити висновок, що підвищення активності банківських установ залежить у сучасних умовах від дії декількох найзначніших факторів. По-перше, від забезпеченості власним капіталом; по-друге, від можливості залучення позикових ресурсів за низькими цінами (відсотковими ставками). У зв'язку з цим виникає необхідність постійного дослідження розвитку банківських установ як в цілому у країні, так і в окремих її регіонах, виявлення суттєвіших особливостей функціонування. Тому, основною метою статті є аналіз особливостей розвитку банків АР Крим, виявлення джерел формування капіталу і зобов'язань, аналіз ефективності діяльності банків регіону за період 2001–2005 рр. та розрахунок прогнозних показників на 2006–2007 рр. Основними задачами статті є аналіз стану банківської системи АР Крим, дослідження показників темпів зростання загальних активів, пасивів і показників ефективності діяльності банків регіону, виявлення основних особливостей та перспектив розвитку банків АР Крим на 2006–2007 рр.

За період 2001–2005 рр. загальні активи банків АР Крим збільшилися на 435,8% і складають 8687,3 млн.грн., чисті активи зросли на 446,6% і склали за станом на 01.01.2006 р. 8290,4 млн.грн. (табл.1). Нижчі темпи зростання спостерігаються за високоліквідними активами, які збільшилися на 275,9% і склали 1140,7 млн.грн.

Зростання загальних активів банків АР Крим відбувалося насамперед за рахунок зростання кредитного портфеля, де домінує кредитування нефінансового сектору (рис.1). Найбільшу долю у структурі кредитного портфелю складають кредити, надані суб'єктам господарювання, на 01.01.2006 р. цей показник складає 72,1%. За період 2001–2005 рр. банки АР Крим збільшили обсяги кредитування на 527,2% або на 5048,1 млн.грн., завдяки чому темпи зростання досягли 1,2% на місяць. Найбільший темп зростання кредитного портфелю спостерігався у 2004 р., де він склав 157,1% до показника 2003 р. Активні операції протягом 2000–2002 рр. частково компенсували банкам неоліквідні джерела доходів.

Основні показники діяльності банків АР Крим [7]

№	Показники	01.01. 2001	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.01. 2005	01.01. 2006
АКТИВИ							
1.	Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції), млн.грн.	1993,3	2539,2	3388,7	5276,9	7074,8	8687,3
	Темпи зростання активів у % до 2001	100	127,4	170,0	264,7	354,9	435,8
	Темпи зростання активів у % до попереднього року	100	127,4	133,5	155,7	134,1	122,8
1.1	Чисті активи (скориговані на резерви за активними операціями), млн.грн.	1856,5	2379,6	3194,8	5011,7	6717,4	8290,4
	Темпи зростання чистих активів у % до 2001	100	128,2	172,1	270,0	361,8	446,6
	Темпи зростання чистих активів у % до поперед. року	100	128,2	134,3	156,9	134,0	123,4
2.	Високоліквідні активи, млн.грн.	413,5	387,2	452,1	802,2	1179,7	1140,7
	Темпи зростання високоліквідних активів % до 2001	100	93,6	109,3	194,0	285,3	275,9
	Темпи зростання високоліквідних активів у % до попереднього року	100	93,6	116,8	177,4	147,1	96,7
3.	Кредитний портфель, млн.грн.	1181,8	1604,8	2336,8	3672,1	4859,8	6229,9
	Темпи зростання кредитного портфелю у % до 2001	100	135,8	197,7	310,7	411,2	527,2
	Темпи зростання кредитного портфелю у % до попереднього року	100	135,8	145,6	157,1	132,3	128,2
4.	Вкладення в цінні папери, млн.грн.	108,7	219,5	220,1	326,7	407,8	585
	Темпи зростання вкладень в цінні папери у % до 2001	100	201,9	202,5	300,6	375,2	538,2
	Темпи зростання вкладень в цінні папери у % до попереднього року	100	201,9	100,3	148,4	124,8	143,5
5.	Резерви під активні операції банків, млн.грн.	136,8	159,7	195,3	267,7	362,5	406,3
	Темпи зростання резервів у % до 2001	100	116,7	142,8	195,7	265,0	297,0
	Темпи зростання резервів у % до попереднього року	100	116,7	122,3	137,1	135,4	112,1
	% виконання формування резерву	61,5	85,4	93,3	98,2	99,7	100,1
5.1	з них: резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, млн.грн.	116,8	148,1	178,7	231,5	318,3	361
	Темпи зростання резервів на відшкодування можливих втрат у % до 2001	100	126,8	153,0	198,2	272,5	309,1
	Темпи зростання резервів на відшкодування можливих втрат у % до попереднього року	100	126,8	120,7	129,5	137,5	113,4

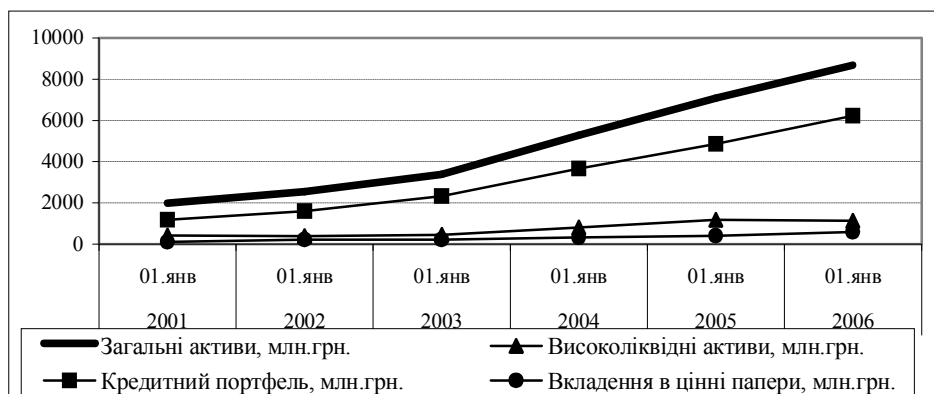

Рис.1. Основні види активів банків АР Крим [табл.1]

За період 2001-2005 рр. спостерігається зміна структури чистих доходів банків. Чисті відсоткові доходи перевищили чисті доходи по операціях з цінними паперами і валютних операціях. Ліквідність банків АР Крим протягом 2001-2005 рр. перебуває на допустимому рівні. Найбільший темп зростання спостерігався у 2004 р. і складав 177,4% до показника 2003 р. З 2005 р. спостерігається зниження темпів зростання, і на 01.01.2006 р. складає 96,7% до показника 2005 р. Відносне скорочення ліквідності за 2004-2005 рр. призводило не до дефіциту ліквідності, а до усунення її надмірності. У 2001 р. стійкість банків АР Крим насамперед визначалася зростанням ліквідних активів, а протягом 2002-2005 рр. – головним чином приростом кредитного портфелю банків. Значні вкладення

банків у ліквідність призводять до скорочення частки працюючих активів, що перешкоджає розвитку банківської системи. Найбільша доля резервів на відшкодування можливих втрат під активні операції спостерігалася у 2002 р. і складала 92,8%. За станом на 01.01. 2006 р. цей показник знизився у порівнянні з 2002 р. на 4% і склав 88,8% (рис.2).

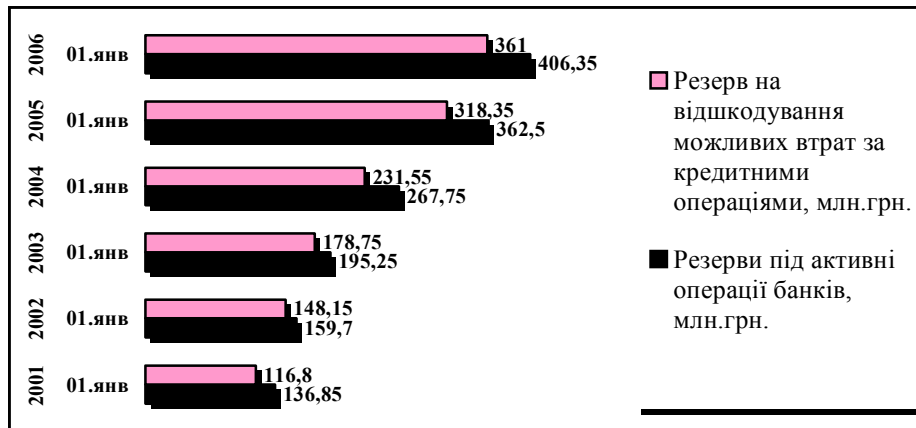

Рис.2. Формування резервів під активні операції банками АР Крим [табл.1]

Аналіз динаміки основних банківських ризиків показує, що у 2000-2002 рр. основними ризиками були валютний та ризик ліквідності, а з 2003 р. збільшилася роль кредитного ризику. Банки збільшили резерви під активні операції, які за станом на 01.01.2006 р. склали 406,3 млн.грн. На 01.01.2006 р. відсоток виконання формування резервів за період 2001-2005 рр. зріс на 38,6%., що дозволяє зробити висновок про зниження кредитного ризику (рис.3).

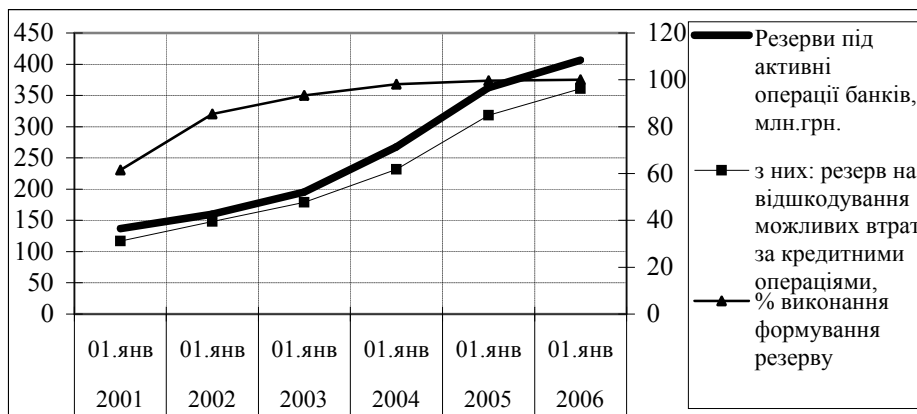

Рис.3 Виконання формування резервів під активні операції банками АР Крим, млн.грн. [табл.1]

Для здійснення активних операцій банки нарощують капіталізацію, яка за період 2001-2005 рр. зазнала значні зміни. Жорсткі вимоги НБУ по адекватності капіталу та стабілізація економічної ситуації у регіоні стимулювали швидші темпи зростання пасивів банків (табл.2). Протягом 2001-2005 рр. загальні обсяги пасивів зросли на 446,6% і склали 8290,4 млн.грн. Найбільші темпи зростання спостерігалися у 2004 р. і склали 156,9% у порівнянні з 2003 р. З 2005 р. спостерігається зниження темпів зростання обсягів пасивів до 123,4% на рік.

За період 2001-2005 рр. спостерігалася постійне зростання балансового та статутного капіталу на 320,7% і 355,2% відповідно, причому частка капіталу у пасивах знизилася з 0,875 до 0,630 (рис.4). Основною причиною є зниження схильності власників банків до збільшення внесків у статутний капітал. Балансовий капітал, за винятком збитків поточного року, є функціонуючим капіталом, який забезпечує реалізацію діяльності банків і відставання темпів його зростання від темпів зростання загального обсягу пасивів, і зниження показника капіталоемкості свідчить про збільшення частки залучених ресурсів у ресурсній базі банків.

Основні показники формування капіталу та зобов'язань банків АР Крим [7]

№	Показники	01.01. 2001	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.01. 2005	01.01. 2006
ПАСИВИ							
1.	Пасиви, усього, млн.грн.	1856,5	2379,5	3194,8	5011,7	6717,4	8290,4
	Темпи зростання пасивів у % до 2001	100	128,2	172,1	270,0	361,8	446,6
	Темпи зростання пасивів у % до попереднього року	100	128,2	134,3	156,9	134,0	123,4
2.	Балансовий капітал, млн.грн.	325,4	395,8	499,2	644,1	921,1	1043,6
	Темпи зростання балансового капіталу у % до 2001	100	121,6	153,4	198,0	283,1	320,7
	Темпи зростання балансового капіталу у % до попереднього року	100	121,6	126,1	129,0	143,0	113,3
2.1	з нього: статутний капітал, млн.грн.	183,6	228,7	299,9	405,8	580,3	652,0
	Темпи зростання статутного капіталу у % до 2001	100	124,6	163,4	221,1	316,1	355,2
	Темпи зростання статутного капіталу у % до попереднього року	100	124,6	131,2	135,3	143,0	112,4
2.2	Частка капіталу у пасивах (капіталоємкість)	0,875	0,830	0,780	0,645	0,685	0,630
3.	Зобов'язання банків, млн.грн.	1531,1	1983,8	2695,7	4367,6	5796,3	7246,8
	Темпи зростання зобов'язань у % до 2001	100	129,6	176,1	285,3	378,6	473,3
	Темпи зростання зобов'язань % до попереднього року	100	129,6	135,9	162,0	132,7	125,0
3.1	з них: кошти суб'єктів господарської діяльності, млн.грн.	653,6	782,7	985,2	1399,4	2006,4	2456,5
	Темпи зростання зобов'язань суб'єктів господарської діяльності у % до 2001	100	119,8	150,7	214,1	307,0	375,9
	Темпи зростання зобов'язань суб'єктів господарської діяльності у % до попереднього року	100	119,8	125,9	142,0	143,4	122,4
	з них: строкові кошти суб'єктів господарської діяльності, млн.грн.	143,4	234,9	308,1	519,6	768,9	1006,5
	Темпи зростання строкових зобов'язань суб'єктів господарської діяльності у % до 2001	100	163,9	214,9	362,4	536,3	702,1
	Темпи зростання строкових зобов'язань суб'єктів господарської діяльності у % до попереднього року	100	163,9	131,1	168,7	148,0	130,9
3.2	вклади фізичних осіб, млн.грн.	332,5	558,3	954,6	1605,7	2060,4	2867,5
	Темпи зростання вкладів фізичних осіб у % до 2001	100	167,9	287,1	483,0	619,7	862,5
	Темпи зростання вкладів фізичних осіб у % до попереднього року	100	167,9	171,0	168,2	128,3	139,2
	з них: строкові вклади фізичних осіб, млн.грн.	228,5	403,0	706,4	1243,1	1660,2	2172,3
	Темпи зростання строкових вкладів фізичних осіб у % до 2001	100	176,4	309,2	544,1	726,7	950,9
	Темпи зростання строкових вкладів фізичних осіб у % до попереднього року	100	176,4	175,3	176,0	133,6	130,8

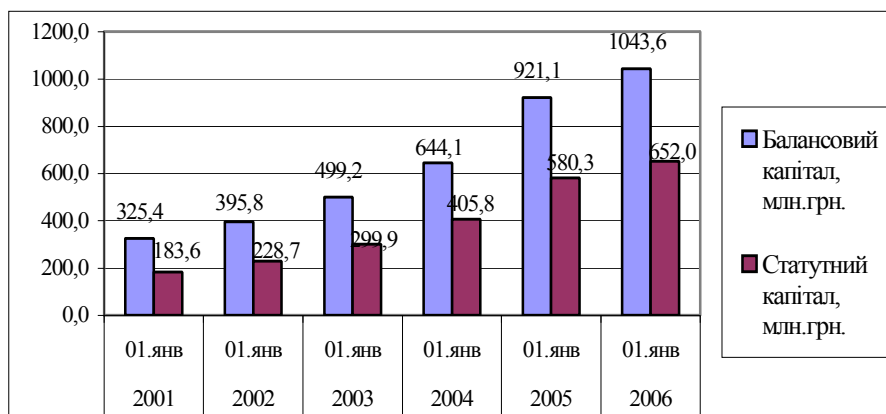

Рис.4 Динаміка балансового і статутного капіталу банків АР Крим [табл.2]

Зобов'язання банків за період 2001-2005 рр. зросли на 473,3% і склали 7246,8 млн.грн. У залучених коштах спостерігається стійка тенденція зростання, що сприяє розвитку банків АР Крим, оскільки залучені ресурси є найдоступнішим джерелом ресурсної бази (рис.5).

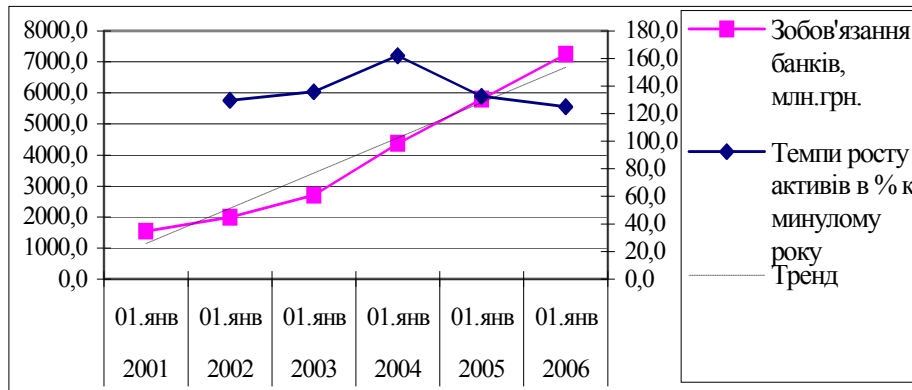

Рис.5 Зобов'язання банків АР Крим [табл.2]

За період 2001-2005 рр. кошти фізичних осіб у пасивах банків зросли на 862,5%, тоді як кошти суб'єктів господарської діяльності зросли на 375,9%. Темп зростання коштів фізичних осіб відбувся внаслідок активності банків і підвищенні довіри з боку населення регіону.

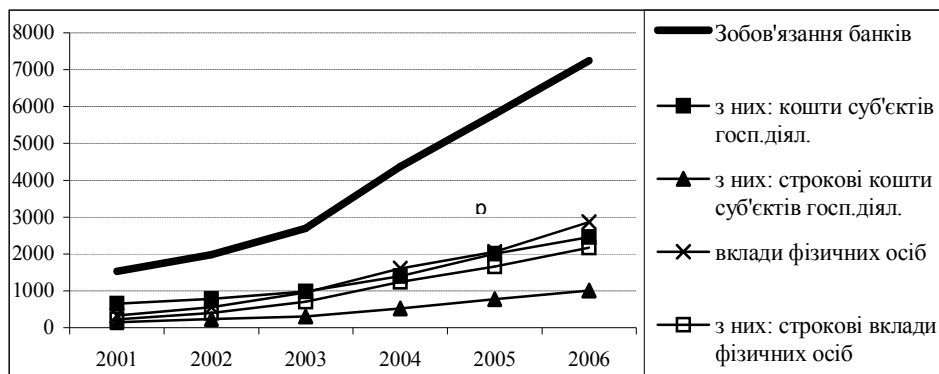

Рис.6 Залучені кошти банками АР Крим, млн.грн. [табл.2]

У структурі зобов'язань банків за період 2001-2002 рр. мали перевагу кошти суб'єктів господарювання (рис.6). Найбільший приріст з 2003 р. показали кошти населення: 2% в середньому на місяць, і на 01.01.2003 р. темп зростання склав 171,1% до показника 2002 р.

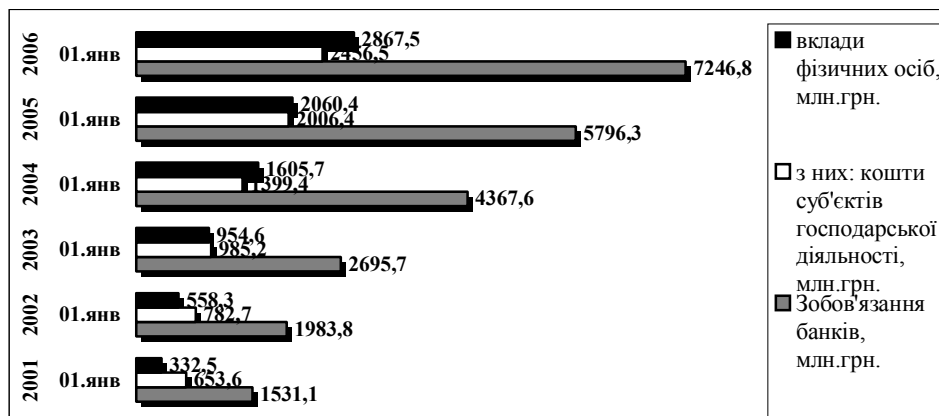

Рис.7 Структура зобов'язань банків АР Крим [табл.2]

За 2001-2005 рр. спостерігається постійне збільшення обсягів залучених ресурсів, які на 01.01.2006 р. складають 7246,8 млн.грн., але кошти фізичних осіб зростають швидшими темпами: з 2004 р. мають переважачу долю у структурі зобов'язань і на 01.01.2006 р. складають 2876,5 млн.грн. (рис.7). Період 2001-2005 рр. характеризується підвищенням їх долі у пасивах з 21,7% на 01.01.2001 р. до 39,6% на 01.01.2006 р., що означає приток у банківську систему більш довгострокових ресурсів. За 2001-2005 рр. короткострокові кошти фізичних осіб зросли на 950,9%, а суб'єктів господарювання – на 702,1%, тоді як усі кошти суб'єктів господарювання – на 375,9%. Банки АР Крим, прагнучи збільшити частку довгострокових вкладів, знижують відсоткові ставки і покращують умови залучення коштів.

Основним показником ефективності діяльності банків АР Крим є результат, який на 01.01.2006 р. складає 54,95 млн.грн., тоді як на 01.01.2001 – -1,5 млн.грн., тобто абсолютний приріст складає 56,45 млн.грн.(табл.3) З 2002 р. спостерігається стійка тенденція переважання доходів над витратами у діяльності банків. Протягом 2001-2005 рр. загальні доходи банків збільшилися на 188,7% і склали 702,4 млн.грн. Показники адекватності регулятивного капіталу свідчать про достатню капіталізацію банків. Значення нормативу (Н2) на 01.01.2006 р. складає 15,45% при встановленому НБУ нормативному значенні 10%. Найбільша величина показника спостерігалася у 2002 р. і складала 20,69%.

Таблиця 3

Основні показники ефективності діяльності банків АР Крим [7]

№	Показники	01.01. 2001	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.01. 2005	01.01. 2006
1.	Регулятивний капітал, млн.грн.	257,4	401,25	504,95	663,7	909,4	1075,3
2.	Адекватність регулятивного капіталу (Н2), %	15,53	20,69	18,01	15,11	16,81	15,45
3.	Доходи, млн.грн.	372,3	429,15	523,5	697,4	1003,6	702,4
	Темпи зростання доходів у % до 2001	100	115,3	140,6	187,3	269,6	188,7
	Темпи зростання доходів у % до попереднього року	100	115,3	122,0	133,2	143,9	70,0
4.	Витрати, млн.грн.	373,8	402,55	489,25	656,1	940,45	647,5
	Темпи зростання расходів у % до 2001	100	107,7	130,9	175,5	251,6	173,2
	Темпи зростання расходів у % до попереднього року	100	107,7	121,5	134,1	143,3	68,9
5.	Результат діяльності, млн.грн.	-1,5	26,6	34,25	41,35	63,15	54,95
	Темпи зростання результату діяльності у % до 2001	100	1773,3	2283,3	2756,7	4210,0	3663,3
	Темпи зростання результату діяльності у % до попереднього року	100	1773,3	128,8	120,7	152,7	87,0
6.	Рівень рентабельності активів, %	-0,08	1,12	1,07	0,83	0,94	0,66
7.	Рівень рентабельності балансового капіталу, %	-0,46	6,72	6,86	6,42	6,86	5,27
8.	Чиста процентна маржа, %	6,31	6,94	6	5,78	4,9	4,68
9.	Чистий спред, %	7,1	8,45	7,2	6,97	5,72	5,55

Частка рентабельності капіталу банків АР Крим за 2003-2004 рр. зменшилася з 6,86% до 6,42%, так як, у 2004 р. банки були змушені нарощувати капіталізацію внаслідок підвищення НБУ нормативу адекватності з 8-ми до 10-ти. Невелике зниження показників рентабельності на 01.01.2006 р. свідчить про збільшення кількості банків у регіоні та посилення конкуренції.

Одним з методів, пропонованих для розрахунку прогнозів є метод найменших квадратів, який дозволяє визначити прогнозні показники при стійкій тенденції зростання. Динаміка зміни розрахункових значень визначена тенденцією їх змін за період 2001-2005 рр. Із рівняння прямої регресії виду $y = a \cdot t + b$, одержимо систему лінійних рівнянь, що дозволяють визначити коефіцієнти a і b .

$$\begin{cases} a \cdot \frac{\sum t_i}{n} + b = \frac{\sum y_i}{n} \\ a \cdot \frac{\sum t_i^2}{n} + b \cdot \frac{\sum t_i}{n} = \frac{\sum t_i \cdot y_i}{n} \end{cases}$$

Вирішуючи систему методом виключення невідомих, приходимо до рівняння регресії у на t виду, $y - \bar{y} = \rho_{y/t} \cdot (t - \bar{t})$, де $\bar{y}, \bar{t}$ - середні значення змінних за період 2001-2005 рр. і $\rho_{y/t}$ - коефіцієнт

регресії, який має вид $\rho_{y/t} = \frac{\mu}{\sigma_t^2}$, $\sigma_t^2 = \frac{\sum t_i^2}{n} - (\bar{t})^2$ - дисперсія змінною t , де $\mu = \overline{t \cdot y} - \bar{t} \cdot \bar{y}$, де $\overline{t \cdot y}$ – середнє значення добутку; n – кількість років за період 2001-2005 рр., Таким чином, при темпах зміни показників, що зберігаються, можна розрахувати прогнозні значення на 01.01.2007 р. і 01.01.2008 р. (табл.4).

Таблиця 4

Прогнозні показники діяльності банків АР Крим

№	Показники	01.01.2007	01.01.2008
АКТИВИ			
1.	Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції), млн.грн.	9723,2	11122,2
1.1	Чисті активи (скориговані на резерви за активними операціями), млн.грн.	9275,05	10617,9
2.	Високоліквідні активи, млн.грн.	—	—
3.	Кредитний портфель, млн.грн.	6948,28	7986,6
4.	Вкладення в цінні папери, млн.грн.	616,6	703,8
5.	Резерви під активні операції банків, млн.грн.	457,55	515,5
5.1	з них: резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, млн.грн.	404,17	455,16
ПАСИВИ			
1.	Пасиви, усього, млн.грн.	9275,06	10617,9
2.	Балансовий капітал, млн.грн.	1169,4	1321,15
2.1	з нього: статутний капітал, млн.грн.	742,0	842,06
3.	Зобов'язання банків, млн.грн.	8105,7	9296,76
3.1	з них: кошти суб'єктів господарської діяльності, млн.грн.	2690,6	3064,9
3.1.1	з них: строкові кошти суб'єктів господарської діяльності, млн.грн.	1109,8	1284,9
3.2	вклади фізичних осіб, млн.грн.	3179,7	3689,24
3.2.1	з них: строкові вклади фізичних осіб, млн.грн.	2471,65	2872,4

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши стан банківської системи АР Крим протягом 2001-2005 рр., можна зробити висновок, що основними особливостями розвитку діяльності банків є: 1) збільшення їх кількості та частки малих і середніх банків; 2) розширення філіальних мереж; 3) активізація іноземного капіталу і перехід крупних банків під його контроль, що загострює конкуренцію; 5) розширення спектру послуг, що надаються; 6) зниження відсоткових ставок по кредитах і депозитах; 7) активізація формування ресурсної бази за рахунок облігаційних позик; 8) диференціація банків по суб'єктах підприємництва; 9) покращення умов кредитування та збільшення долі кредитування в усіх сферах економіки регіону. Розвиток банківської системи за період 2001-2005 рр. характеризується зростанням доходів банків і стійкою тенденцією перевищення доходів над витратами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробьев Ю.Н. Банковская система Украины: состояние и перспективы // Экономика і управління – 2004. – №4–5. – С. 27–31.
2. Калугин С.П. Банковские кредиты – экономике региона // Гроші і кредит – 2002. – №9. – С. 43–46.
3. Сухов М.И. Рыночная дисциплина и взаимоотношения органа банковского надзора с кредитными организациями // Деньги и кредит–2003. – №6. – С. 9–11.
4. Петленко Т.М. Проблемы капитализации коммерческих банков Украины // Перспективи розвитку фінансово-банківської системи: погляд у майбутнє: Зб. наук. доп. / Українська академія банківської справи. – Суми: Ініціатива, 1999. – С. 9-14.
5. Сугоняко О. Капіталізація банків: нова тенденція // Вісник НБУ – 2003. – №10. – С. 34-36.
6. Кротюк В., Кіреєв О., Карчева Г. Банківська система України у 2001 році: проблеми, тенденції, перспективи // Вісник НБУ. – 2002. – №6. – С. 2-8.
7. Звіт про результати діяльності банків АР Крим за період 2001-2005 рр. – К.: Кредит, 2006. – 72 с.